

«ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИЧНА СПІЛЬНОТА» ЯК ВИЯВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ

В. Орлик, відділ зовнішньої політики центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

Проаналізовано основні тенденції європейської політики Французької Республіки після чергових президентських виборів. Висвітлено зовнішньополітичні ініціативи президента Франції Емманюеля Макрона та перспективи їх реалізації.

Висновки

- На тлі безпрецедентних безпекових загроз та очікуваної глобальної економічної кризи, що стали реальністю внаслідок широкомасштабної воєнної агресії РФ проти України, противники повноцінного розширення ЄС можуть сприйняти ідею широкого європейського клубу як тимчасової альтернативи для координації з політичних питань і питань безпеки для низки країн, що прагнуть до членства, кількість яких постійно збільшується, і навіть для Великої Британії після Brexit.
- Нова безпекова ситуація є перешкодою для повернення до малопродуктивних проєктів на кшталт «Європи різних швидкостей» – держави-претенденти не погодяться на символічний формат замість повноправного членства. Критична безпекова ситуація у Європі потребує швидкого вирішення питання, держави-претенденти вимагатимуть чітких перспектив і термінів.
- Відмова від повноцінної інтеграції зашкодить Євросоюзу, оскільки розширення та інтеграція сусідніх держав є невід’ємною складовою частиною стратегії і логіки його розвитку. Відцентрові тенденції, посилені відсутністю перспектив приєднання до найбільш успішного інтеграційного об’єднання Європейського континенту, спричинять появу альтернативних проєктів, орієнтованих на зовнішніх гравців.
- Європейська політика Франції під час другого президентського терміну Е. Макрона не зазнає значних змін. Провідною ідеєю залишатиметься досягнення

європейського суверенітету в таких критичних сферах, як-от зовнішня політика, безпека та оборона, оскільки сильний Євросоюз вбачається запорукою конкурентоспроможності Франції та інших держав-учасниць у глобальному порядку. Основним завданням є реалізація реформи Європейського договору як відправної точки модернізації об'єднання.

«Європейська політична спільнота» – нова французька ініціатива

На Конференції майбутнього Європи 9 травня 2022 р. президент Франції Е. Макрон виступив з пропозицією започаткувати новий формат співпраці – «Європейську політичну спільноту» (European political community) як альтернативу повноцінній євроінтеграції¹.

Французький президент вважає, що такий крок надасть можливість структурувати архітектуру європейської безпеки, яка була зруйнована після широкомасштабного вторгнення Росії в Україну, а нова політична організація «дозволить демократичним європейським націям, які дотримуються наших основних цінностей, знайти новий простір політичної співпраці, безпеки, співпраці з точки зору енергетики, транспорту та інвестувати в інфраструктуру».

Не вдаючись у деталі функціонування нової структури, Е. Макрон процитував пропозицію колишнього президента Франсуа Міттерана про «Європейську конфедерацію», зазначивши, що такий формат допоможе Україні, Грузії, Молдові, країнам Західних Балкан і «тим, які вийшли з ЄС» (нині це може стосуватися лише Великої Британії), швидше стати частиною політичної Європи: «Приєднання не обов'язково буде визначати майбутнє членство у ЄС, так само як воно не буде закритим для тих, хто вийшов з останнього... Це спосіб закріпити країни, які географічно знаходяться у Європі та поділяють наші цінності».

Така заява на тлі дискусій щодо термінів і умов надання Україні статусу кандидата у ЄС (відповідний висновок Єврокомісії очікується на червневому саміті Євросоюзу) «розмиває» зусилля прибічників швидкого розгляду заявки нашої держави, посилюючи позиції скептиків. На їхню думку, швидке рішення щодо статусу кандидата у ЄС для України повною мірою не вирішить питання про приєднання насамперед через незавершеність ключових політичних реформ усередині держави та руйнівні наслідки широкомасштабної воєнної агресії РФ. Нехтування цими моментами загрожуватиме зниженням високих стандартів вступу до євроспільноти, що суперечить принципам ЄС.

¹ Speech by Emmanuel Macron at the closing ceremony of the Conference on the Future of Europe. 2022. 9 May. URL: <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/en/news/speech-by-emmanuel-macron-at-the-closing-ceremony-of-the-conference-on-the-future-of-europe/>

Поки єдиним публічним критиком цих пропозицій став президент Литви Гітанас Науседа. Він заявив, що подібні ідеї про створення ширшого політичного співтовариства демократій є лише *прикриттям відсутності політичної волі* для надання Україні статусу кандидата у ЄС.

Офіційний Брюссель утримався від оцінки озвучених на конференції пропозицій, а представник Європейської Комісії Е. Мамер зазначив, що незабаром очікується детальне представлення французької ініціативи Європейській Раді.

Основні тенденції європейської політики Франції після президентських виборів 2022 р.

Ідею щодо створення «Європейської політичної спільноти» доцільно розглядати в рамках започаткованої під час першого президентського терміну Е. Макрона європейської політики, провідною рисою якої залишається прагнення до «європейської стратегічної автономії». Характерно, що поступово Франція відмовляється від використання терміна «європейська автономія» на користь іншого – «європейський суверенітет». Це варто сприймати як сигнал насамперед державам Східної Європи, що розцінювали «автономію» як «автономію від» США або НАТО².

Успішність загальноєвропейських ініціатив президента Е. Макрона, започаткованих протягом його першої каденції, є помірною. Найвідоміша з них – Європейська ініціатива втручання (European Intervention Initiative). Вона була оголошена 2017 р. і мала на меті розвиток спільної стратегічної культури завдяки загальному аналізу ситуацій та передбаченню сценаріїв, проте не досягла помітних результатів.

Ще одна визначальна теза зовнішньополітичної програми Е. Макрона 2017 р. стосувалася *переосмислення відносин з РФ як ключовим чинником європейської безпеки*. Проте й вона продемонструвала надмірну оптимістичність оцінок, поставивши під сумнів спроможність французьких ініціатив і власне лідерства у ЄС в ситуації критичних викликів європейській безпеці. Наразі, визнаючи широкомасштабну збройну агресію РФ проти України та засуджуючи воєнні злочини, французький президент *застерігає від повної ізоляції керівництва РФ* і виступає за переговори як єдиний спосіб досягнення миру.

Ідея подальшого *форматування європейського простору на основі розбудови європейського суверенітету* залишатиметься провідною у зовнішньополітичному курсі Е. Макрона у новому президентському циклі.

Ключовим елементом цих процесів є *збереження та активізація німецько-*

² Weber G. French foreign and security policy under Macron: all in for European sovereignty.

французького тандему, про що йшлося 10 травня 2022 р. під час зустрічі президента Макрона з канцлером ФРН Олафом Шольцем. Важливим сигналом стала заява обох лідерів про готовність до *реалізації реформи Європейського договору*, що стане основним предметом консультацій франко-німецької ради міністрів, скликання якої заплановано після загальних виборів у Франції на початку липня ц. р.

Заклик до реформи ЄС вже викликав бурхливу реакцію східноєвропейських та скандинавських держав – учасниць Євросоюзу. Так, у спільному документі 13 держав-членів заявили, що не підтримають «необдумані та передчасні спроби запустити процес зміни Договору». А отже, боротьба за «європейську реконструкцію» вимагатиме значних дипломатичних зусиль і компромісів, одним з яких може стати *питання консенсусу при голосуванні* з низки критично важливих питань.

Зміна принципу одноголосності стане потужним кроком у питанні реформування ЄС у напрямі «прагматичного федералізму» та підвищить здатність Євросоюзу реагувати на виклики в ключових сферах економіки, енергетики, оборони та зовнішньої політики. Знаковим є те, що повернення до питання скасування консенсусу безпосередньо пов'язане із затягуванням запровадження шостого пакета санкцій ЄС проти РФ через позицію Угорщини.

Важливим питанням залишається *євроінтеграція держав Західних Балкан*, якій присвячено саміт Євросоюзу у червні ц. р., що завершить головування Франції у Раді ЄС. Поки заявлено про мету – «з'ясувати європейські перспективи регіону і визначити спільні амбіції на наступні десятиліття». Чергове відтермінування рішення щодо євроінтеграції західнобалканських держав на невизначену перспективу або заміна повноцінного членства на формати на кшталт «Європейської політичної спільноти» за умов жорсткої безпекової кризи можуть спровокувати серйозний регіональний конфлікт.

На глобальному рівні Е. Макрон продовжить розвивати *концепцію Франції як «балансуючої сили»*, ідея якої полягає в участі у дипломатичних ініціативах з будь-якою державою світу, не обмежуючись офіційними партнерством та альянсами. Це підкреслює амбіції французького президента щодо збереження Францією незалежності та здатності відігравати особливу роль у міжнародних відносинах.